

Marcin Baszyński, Roman Dudek, Aleksander Dziadecki, Andrzej Stobiecki
AGH Akademia Górniczo-Hutnicza, Kraków

BADANIE SPRAWNOŚCI UKŁADU MASZYNA PMSM – PRZEKSZTAŁTNIK W SZEROKIM ZAKRESIE PRZETWARZANEJ MOCY

INVESTIGATION OF EFFICIENCY OF PMSM – INVERTER SYSTEM IN WIDE RANGE OF PROCESSED POWER

Streszczenie: W artykule przedstawiono wyniki badania mocy strat i sprawności przetwarzania energii w układzie laboratoryjnym, złożonym z maszyny synchronicznej o magnesach trwałych (PMSM), o mocy 14,6 kW, pracującej jako generator i czterokwadrantowego przekształtnika, oddającego energię do sieci elektroenergetycznej. Generator był napędzany układem złożonym z maszyny indukcyjnej i czterokwadrantowego przekształtnika. Układ napędzający pracował w reżimie zadanego momentu, zaś układ z maszyną PMSM stabilizował zadaną prędkość obrotową. Badania przeprowadzono dla prędkości obrotowych wału zmienianych w zakresie od 100 obr/min do 1000 obr/min oraz momentu na wale zmienianego w zakresie ok. 10 - 100% T_{max} . Uzyskane wyniki pokazano na wykresach, ilustrujących moc strat i sprawność przetwarzania energii w poszczególnych elementach toru przetwarzania w funkcji momentu na wale, dla różnych prędkości obrotowych wału. Otrzymane rezultaty pozwalają lepiej określić sprawność elektrowni wiatrowej, która z istoty swojej przez znaczną część czasu pracuje przy relatywnie małych wartościach przetwarzanej mocy.

Abstract: The paper shows the results of investigation of power processing efficiency and power losses in PMSM – inverter system, in wide range of processed power. The laboratory system tested consists of the Permanent Magnet Synchronous Generator and four-quadrant inverter, transferring the energy produced directly to the main supply. The generator was driven by the induction motor drive system, supplied from the inverter stabilising the torque of the motor. The rotational speed was stabilised by the PMSM drive system. The investigations has been made for the rotational speed in the range 100 to 1000 rpm and the torque between 10 and 100 percent of maximum value. The results are presented on plots showing the power losses and efficiency of energy processing in each part of power processing system as a function of torque, for various values of rotational speed.

Słowa kluczowe: maszyna PMSM, sprawność przetwarzania energii

Keywords: PMSM, energy conversion efficiency

1. Wstęp

Celem badań było przeprowadzenie laboratoryjnych pomiarów układu maszyna PMSM – przemiennik częstotliwości dla określenia mocy strat i sprawności przetwarzania energii w szerokim zakresie prędkości obrotowych i momentu na wale generatora. Taki układ napędowy bywa często stosowany w elektrowniach wiatrowych. Szeroki zakres przetwarzanej mocy odpowiada charakterowi pracy elektrowni i zmienności prędkości wiatru.

2. Opis układu i przyjętej metodologii badawczej

Laboratoryjne stanowisko badawcze składało się z maszyny synchronicznej o magnesach trwałych (PMSM) typu SDM 261-110N0-190/15-IW3-60A1, pracującej jako generator, sprzężonej na wale z maszyną indukcyjną typu

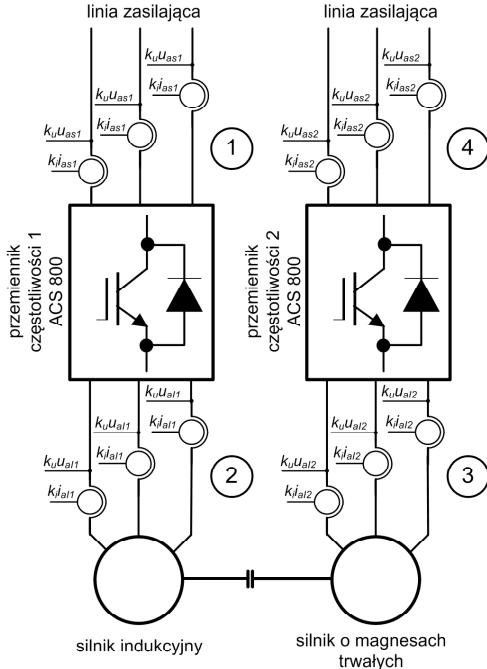
2SUg 200L4A. Dane znamionowe obu maszyn zestawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Dane znamionowe maszyn [1,2]

	masz. ind.	PMSM
producent	Celma - Indukta	ABB
moc [kW]	18,5	14,6
napięcie [V]	400	400
prąd [A]	34,5	31,8
częstotliwość [Hz]	50	75
pręd. obr. [obr/min]	1455	1500
sprawność [%]	89,6	
cosφ	0,87	

Obie maszyny współpracowały z czterokwadrantowymi przekształtnikami serii ACS800. Maszyna indukcyjna wraz z przekształtnikiem

stanowiła napęd badanego układu. Schemat stanowiska pokazano na rysunku 1. Na rysunku tym pokazano też punkty, w których dokonywane były pomiary mocy. Stanowisko nie było wyposażone w czujnik pomiarowy momentu.

Rys. 1. Schemat laboratoryjnego stanowiska pomiarowego

Prędkość obrotową n zadawano w układzie sterowania przetwornika częstotliwości ABB ACS800 współpracującego z maszyną synchroniczną o magnesach trwałych. Informacji o prędkości rzeczywistej dostarczał enkoder, w który wyposażona jest ta maszyna. Moment T na wale układu maszynowego zadawano w układzie sterowania przetwornika częstotliwości zasilającego silnik indukcyjny.

Wielkościami, których charakterystyki (zmienność w funkcji momentu na wale T) wyznaczono bezpośrednio z pomiarów są:

- prąd silnika indukcyjnego I_{ind} ,
- prąd maszyny synchronicznej wzbudzanej magnesami trwałymi I_{PMSM} ,
- moc pobierana przez silnik indukcyjny P_{ind} (pomiar w punkcie oznaczonym numerem 2 na rysunku 1),
- moc oddawana przez maszynę synchroniczną P_{PMSM} (pomiar w punkcie oznaczonym numerem 3 na rysunku 1),
- moc oddawana przez przetwornik częstotliwości współpracujący z maszyną PMSM P_{fal} (pomiar w punkcie oznaczonym numerem 4 na rysunku 1).

Pomiary dokonywane były przy pomocy analizatora mocy Yokogawa WT1806 [3], za pośrednictwem odpowiednich przetworników LEM.

Na bazie wartości pomiarowych wyżej wymienionych wielkości wyznaczono na drodze obliczeniowej zmienność w funkcji momentu T następujących wielkości:

- sprawność silnika indukcyjnego η_{ind} ,
- sprawność maszyny synchronicznej η_{PMSM} ,
- sprawność przetwornika częstotliwości 2 współpracującego z maszyną PMSM η_{fal} ,
- sprawność układu maszyna PMSM – przetwornik częstotliwości 2 η_u .

Różnica pomiędzy mocą pobieraną przez silnik indukcyjny P_{ind} , a mocą oddawaną przez maszynę P_{PMSM} określa wartość strat ΔP rozważanego zestawu maszynowego (wzór 1). Przyjęto, że przy stałej prędkości wału na straty ΔP składają się [4,5]:

- straty stałe obu maszyn ΔP_m , niezależne od obciążenia, tworzone głównie przez straty mechaniczne i straty w żelazie,
- straty zależne od obciążenia (prądu) - straty w miedzi ΔP_{Cu} .

$$\Delta P = P_{ind} - P_{PMSM} = \Delta P_m + \Delta P_{Cu} \quad (1)$$

Straty stałe ΔP_m wyznaczono poprzez wykonanie dla obu maszyn niezależnych pomiarów biegu jałowego (wzór 2). Dla pomiarów biegu jałowego maszyny zostały rozłączone i zmieniony został kierunek przepływu energii w zestawie maszyna PMSM – przetwornik częstotliwości 2.

$$\Delta P_m = \Delta P_{indm} + \Delta P_{PMSMm} \quad (2)$$

przy czym:

$$\Delta P_{indm} = P_{ind} - \Delta P_{indCu} \quad (3)$$

$$\Delta P_{PMSMm} = P_{PMSM} - \Delta P_{PMSMCu} \quad (4)$$

Straty w miedzi silnika indukcyjnego ΔP_{indCu} na biegu jałowym wyznaczono z wzoru 5, przyjmując, że prąd wirnika ma zerową wartość. Straty w miedzi maszyny PMSM ΔP_{PMSMCu} wyznaczono z wzoru 6.

$$\Delta P_{indCu} = 3I_{ind}^2 R_{indst} \quad (5)$$

$$\Delta P_{PMSMCu} = 3I_{PMSM}^2 R_{PMSMst} \quad (6)$$

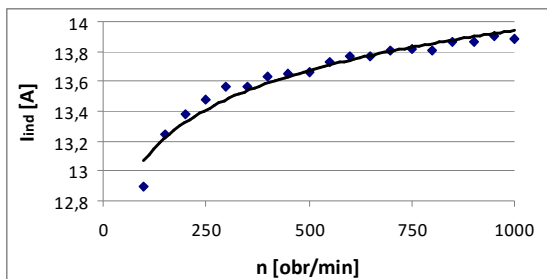
gdzie:

$$R_{PMSMst} = 0,255 \Omega [2],$$

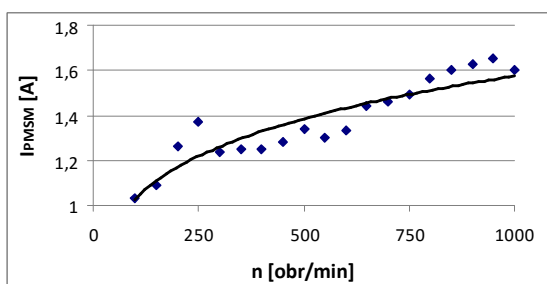
$$R_{indst} = 0,167 \Omega.$$

Wobec braku danych katalogowych rezystancję stojana silnika indukcyjnego wyznaczono metodą techniczną pomiaru rezystancji.

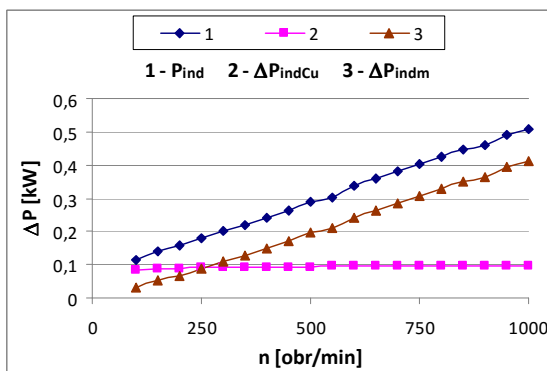
Wyniki pomiarów i obliczeń przeprowadzonych dla stanu biegu jałowego maszyn pokazano na rysunkach 2 – 5.

Rys. 2. Prąd silnika indukcyjnego I_{ind} w funkcji prędkości n na biegu jałowym

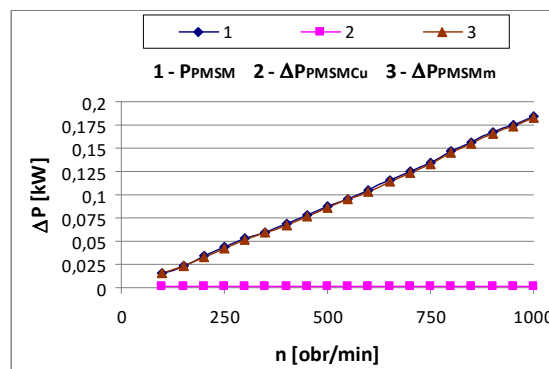

Rys. 3. Prąd silnika PMSM I_{PMSM} w funkcji prędkości n na biegu jałowym

Rys. 4. Moc pobrana P_{ind} , straty stałe ΔP_{indm} i straty w miedzi ΔP_{indCu} w funkcji prędkości n dla silnika indukcyjnego na biegu jałowym

Do wyznaczenia sprawności poszczególnych maszyn niezbędna jest wartość mocy na wale zestawu maszynowego P_{mech} . Wartość strat całkowitych zestawu ΔP i wartość strat stałych zestawu ΔP_m dla danej prędkości zostały wykorzystane do obliczenia strat w miedzi ΔP_{Cu} obu maszyn (zgodnie z wzorem 1).

Rys. 5. Moc pobrana P_{PMSM} , straty stałe ΔP_{PMSMm} i straty w miedzi ΔP_{PMSMCu} w funkcji prędkości n dla maszyny PMSM na biegu jałowym

Znana wartość prądu i rezystancji maszyny PMSM pozwalają określić straty w miedzi maszyny synchronicznej ΔP_{PMSMCu} (wzór 6), a to prowadzi do zapisania strat w miedzi silnika indukcyjnego ΔP_{indCu} jako:

$$\Delta P_{indCu} = \Delta P_{Cu} - \Delta P_{PMSMCu} \quad (7)$$

W efekcie moc na wale P_{mech} określa wzór:

$$P_{mech} = P_{ind} - \Delta P_{indm} - \Delta P_{indCu} \quad (8)$$

Uzyskanie wartości mocy na wale P_{mech} pozwala na wyliczenie sprawności poszczególnych elementów badanego układu według wzorów od 9 do 12:

- sprawność silnika indukcyjnego:

$$\eta_{ind} = \frac{P_{mech}}{P_{ind}} 100 [\%] \quad (9)$$

- sprawność maszyny synchronicznej:

$$\eta_{PMSM} = \frac{P_{PMSM}}{P_{mech}} 100 [\%] \quad (10)$$

- sprawność przemiennika częstotliwości 2:

$$\eta_{fal} = \frac{P_{fal}}{P_{PMSM}} 100 [\%] \quad (11)$$

- sprawność układu maszyna synchroniczna – przemiennik częstotliwości 2:

$$\eta_u = \frac{P_{fal}}{P_{mech}} 100 [\%] \quad (12)$$

3. Wyniki badań

Badania przeprowadzono dla prędkości obrotowych wału zmienianych w zakresie od 100 obr/min do 1000 obr/min oraz momentu na wale zmienianego w zakresie ok. 10 - 100% T_{max} , gdzie T_{max} odpowiada momentowi znamionowemu maszyny PMSM.

Uzyskane rezultaty zostały pokazane na rysunkach 6 - 9. Charakterystyki zaprezentowane na rysunkach 6 i 7 pokazują zależność mocy czynnej silnika indukcyjnego P_{ind} , mocy na wale P_{mech} , mocy maszyny synchronicznej P_{PMSM} i mocy przemiennika częstotliwości 2 P_{fal} od momentu T , oraz odpowiednio sprawności silnika indukcyjnego η_{ind} , maszyny synchronicznej η_{PMSM} , przemiennika częstotliwości 2 η_{fal} oraz układu maszyna synchroniczna - przemiennik częstotliwości 2 η_u także od momentu T , dla wybranych wartości prędkości obrotowej wału. Sprawność maszyny synchronicznej η_{PMSM} i sprawność układu maszyna PMSM - przemiennik częstotliwości 2 η_u w funkcji momentu T i prędkości obrotowej n pokazano na rysunkach 8 i 9, w zobrażeniu 3D.

Przeprowadzone badania i pomiary potwierdziły znany powszechnie fakt, że przy znacznym obniżeniu wartości przetwarzanej mocy (prędkości obrotowej i momentu na wale) następuje wyraźne obniżenie sprawności toru przetwarzania energii, przy czym to obniżenie dotyczy obu głównych elementów toru - maszyny PMSM i przekształtnika. W skrajnych przypadkach straty w torze przetwarzania energii, a zwłaszcza straty w przekształtniku, mogą okazać się wyższe niż dostarczana do układu moc mechaniczna. Dla laboratoryjnego stanowiska badawczego w przekształtniku występują wyraźne straty stałe, np. od stale zasilanego układu sterowania czy załączonego wentylatora chłodzenia przekształtnika.

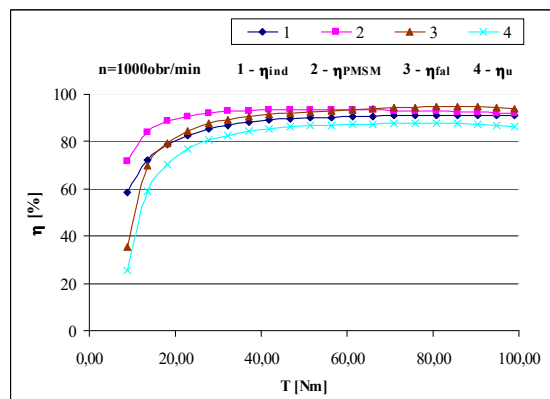
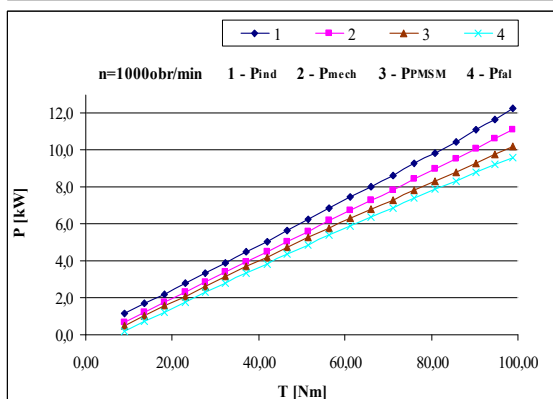
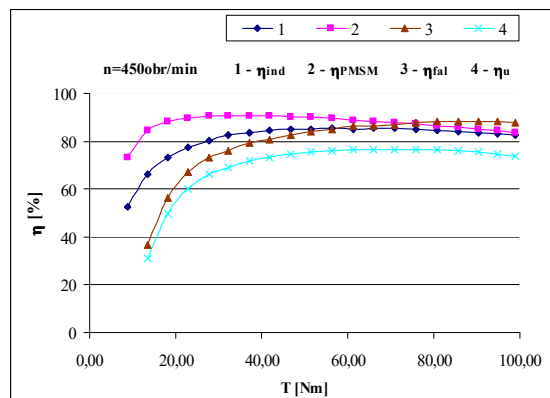
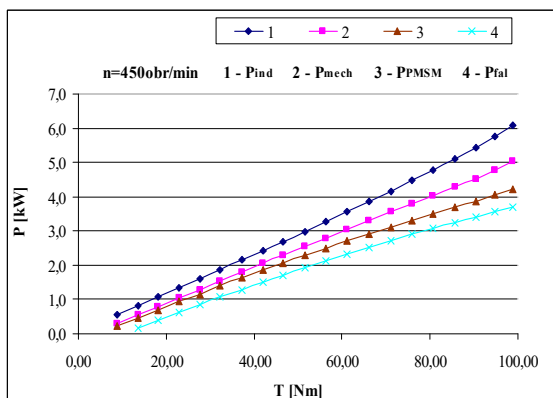
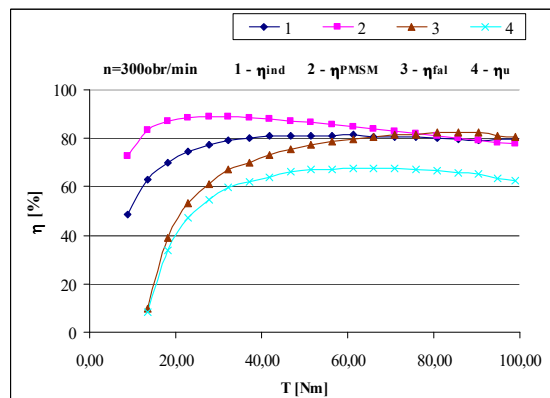
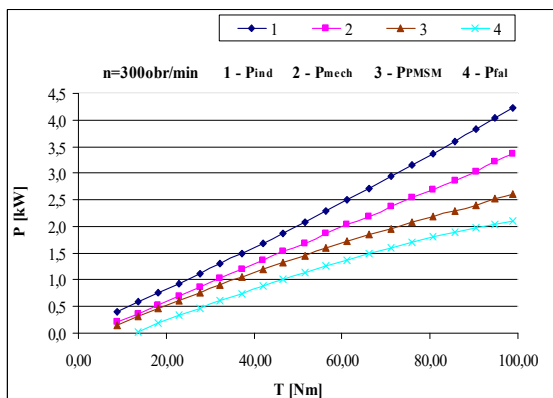
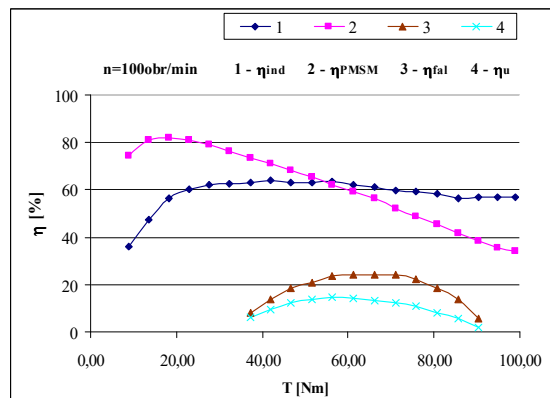
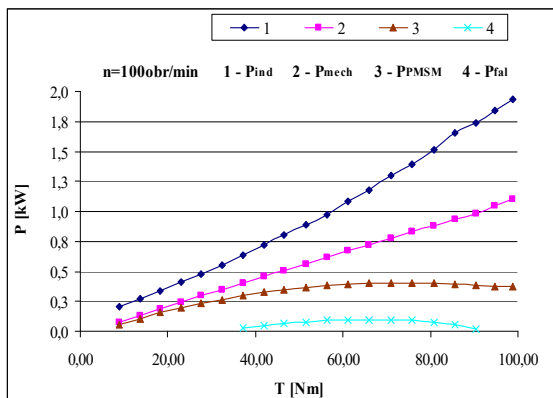
Deklarowana przez producenta sprawność znamionowa maszyny PMSM wynosi 97-98%, zaś sprawność przekształtnika - 97%. Zmierzone w laboratorium wartości liczbowe są nieco niższe, ale też pomiary nie były wykonywane w znamionowych warunkach.

W zakresie małych prędkości obrotowych daje się zaobserwować ciekawa prawidłowość. I tak dla przykładu można przeanalizować zależność

sprawności maszyny PMSM od momentu na wale dla prędkości obrotowej 100 obr/min (rysunek 7 i 8). Przy bardzo małych wartościach momentu (na poziomie 10% T_{max}) sprawność maszyny PMSM jest stosunkowo wysoka i wynosi nieco poniżej 80%. Ze wzrostem obciążenia ta sprawność początkowo jeszcze nieco wzrasta, osiągając maksimum na poziomie przeszło 80% dla momentu równego ok. 15% T_{max} , ale dalej wyraźnie spada (niemal liniowo z obciążeniem), aż do poziomu poniżej 40% dla 100% T_{max} . Przy zwiększaniu prędkości obrotowej opisana prawidłowość nadal występuje, utrzymuje się punkt maksymalnej sprawności, nieco się przesuwając w kierunku większych momentów, jednak spadek sprawności przy wzroście momentu na wale jest coraz mniejszy. Tak np. dla prędkości 350 obr/min sprawność maszyny PMSM osiąga maksimum na poziomie 90% dla ok. 30% T_{max} , a dalej spada do 80% przy 100% T_{max} .

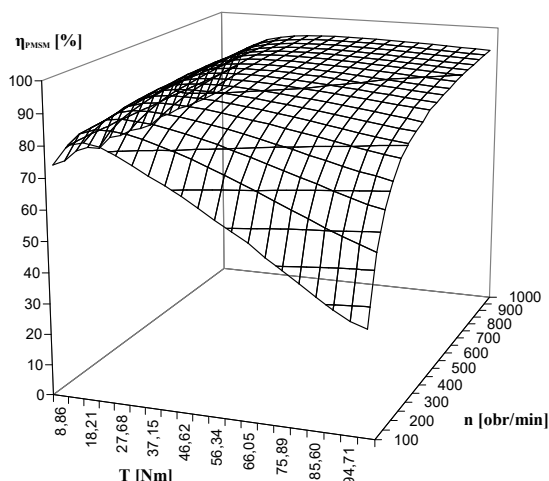
Dla średnich i wysokich prędkości obrotowych napędu sprawność maszyny PMSM utrzymuje się na wysokim poziomie w szerokim zakresie obciążenia. Załamanie i szybki spadek sprawności występuje dla momentów na wale poniżej 10 - 15% T_{max} . Warto jednak zwrócić uwagę, że w bilansie energetycznym elektrowni ten zakres pracy nie ma większego znaczenia, z uwagi na bardzo małą wartość przetwarzanej mocy. Trzeba też pamiętać, że w układzie elektrowni wiatrowej generator pracuje jedynie w pewnym obszarze układu współrzędnych $T - n$, określonym rodziną charakterystyk wirnika turbiny dla pełnego zakresu prędkości wiatru.

Taki przebieg charakterystyki sprawności maszyny synchronicznej o magnesach trwałych (PMSM), to znaczy wysoka sprawność, utrzymująca się w szerokim zakresie momentu na wale, predestynuje ten rodzaj maszyny do pracy w układach elektrowni wiatrowych, które ze swojej istoty muszą efektywnie pracować w szerokim zakresie zmian generowanej mocy. Dla porównania na wykresach umieszczono analogiczne charakterystyki sprawności w funkcji momentu na wale, ale dla maszyny indukcyjnej (przy pracy silnikowej).

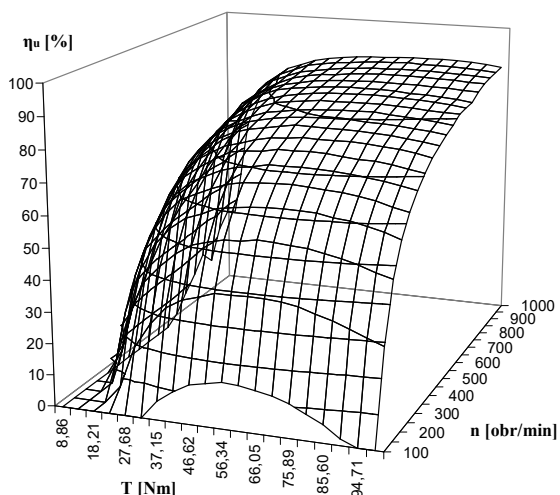

Rys. 6. Moc czynna silnika indukcyjnego P_{ind} , moc na wale P_{mech} , moc maszyny synchronicznej P_{PMSM} i moc przemiennika częstotliwości 2 P_{fal} w funkcji momentu T

Rys. 7. Sprawność silnika indukcyjnego η_{ind} , maszyny synchronicznej η_{PMSM} , przemiennika częstotliwości 2 η_{fal} oraz układu maszyna synchroniczna – przemiennik częstotliwości 2 η_u w funkcji momentu T

Rys. 8. Sprawność maszyny synchronicznej η_{PMSM} w funkcji momentu T i prędkości obrotowej n

Rys. 9. Sprawność układu maszyna PMSM - przemiennik częstotliwości 2 η_u w funkcji momentu T i prędkości obrotowej n

Jest oczywiste, że uzyskane wyniki liczbowe dotyczą konkretnych typów maszyn i konkretnych przekształtników, jakie zostały zabudowane na stanowisku badawczym. Przekształtniki realizowały określone algorytmy sterowania. Uzyskane rezultaty dają się jednak, zdaniem autorów, rozszerzyć na większe maszyny i stosowne przekształtniki. Najbardziej istotne różnice mogą dotyczyć przebiegu charakterystyki mocy strat w funkcji obciążenia dla przemiennika częstotliwości współpracującego

z maszyną PMSM. Należy oczekiwać, że dla większych napędów straty na chłodzenie przekształtnika będą relatywnie mniejsze i mogą zmieniać się z obciążeniem na skutek użycia inteligentnych (adaptacyjnych) systemów chłodzenia.

4. Literatura

- [1]. „Silniki pierścieniowe 2SUG 200L4A. Karta katalogowa.”, http://www.cantonigroup.com/pl/motors/celma_indukta/product/1039/2sug-200l4a/ (11.2015).
- [2]. “AC Servo Motors SDM261. User’s Manual.” Dokument firmy ABB. http://www.multiprojekt.pl/ftp/abb_serwonapedy/silniki_serwo/ (11.2015).
- [3]. WT1800 high performance power analyzer. <http://tmi.yokogawa.com/br/products/digital-power-analyzers/digital-power-analyzers/wt1800-high-performance-power-analyzer/> (11.2015).
- [4]. A. Plamitzer: „Maszyny elektryczne”, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, Warszawa 1982.
- [5]. E. Król: „Silniki z magnesami trwałymi oraz silniki indukcyjne – czynniki obniżające sprawność”, *Maszyny Elektryczne – Zeszyty Problemowe*, nr 80, str. 223-226, 2008.

Autorzy

dr inż. Marcin Baszyński
 mbaszyn@agh.edu.pl
 dr inż. Roman Dudek
 roman.dudek@agh.edu.pl
 dr inż. Aleksander Dziadecki
 dziadeck@agh.edu.pl
 dr inż. Andrzej Stobiecki
 astob@agh.edu.pl

AGH Akademia Górniczo-Hutnicza, Wydział EAIiB, Katedra Energoelektroniki i Automatyki Systemów Przetwarzania Energii

Niniejsza praca jest wynikiem projektu: „Innowacyjna elektrownia wiatrowa z pionową osią obrotu, o mocy 1,5 MW wyposażona w układ przekształtnikowy umożliwiający uzyskanie wysokiej efektywności przetwarzania energii wiatru w energię elektryczną przy niskich prędkościach wiatru.”

Umowa NCBiR UOD-DEM-1-153/001 zawarta w dniu 10.12.2013